

RAADSVOORSTEL

Datum raadsvergadering 28 mei 2024
Zaaknummer raadsvoorstel
Portefeuillehouder Kastelijns

Onderwerp

Vaststelling 'Kerkenvisie Oosterhout 2024'

Voorgesteld besluit

De 'Kerkenvisie Oosterhout 2024' vast te stellen en daarmee het proces van behoud en herbestemming van ons religieus erfgoed te vergemakkelijken.

Samenvatting

Op 2 juli 2019 heeft uw raad een motie aangenomen waarin het college wordt opgeroepen tot deelname aan het programma Nationale Kerkenaanpak en door middel van een met betrokkenen op te stellen kerkenvisie het herbestemmingsproces van onze leegkomende kerkgebouwen te vergemakkelijken. Hiertoe is door de gemeente een decentralisatie uitkering in het kader van het Programma Toekomst Religieus Erfgoed aangevraagd bij en toegekend door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. Stichting Monumentenhuis Brabant heeft van de gemeente de opdracht voor het opstellen van het visiedocument gekregen en de visie is nu gereed om te worden vastgesteld.

Er zijn al stappen gezet richting de toekomstige bestemming van enkele gebouwen. Er vindt structureel bestuurlijk overleg plaats met de Sint-Catharinaparochie, er wordt actief meegedacht bij de planontwikkeling voor de kerken van Oosteind en Den Hout en in het verkooptraject van de Antoniuskerk wordt proactief meegedacht met initiatiefnemers. De 'koppelkansen' zoals in het visiedocument omschreven bieden mogelijke denk- en uitvoeringsrichtingen voor de toekomst: religieus erfgoed als belangrijk onderdeel van het gemeentelijk toeristisch en recreatief beleid en als basis voor stadspromotie, religieus erfgoed gebruiken als identiteitsdrager voor de samenleving of het stimuleren van vakmanschapsbevordering en creëren van leer-werkplaatsen bij de restauratiewerken aan gebouwen.

Aanleiding

De aangenomen motie van uw raad is de directe aanleiding voor het opstellen van de kerkenvisie.

Kader

De kerkenvisie is opgesteld in het kader van het programma Nationale Kerkenaanpak.

Wat willen we bereiken?

Hoofddoel van deze visie is het behoud van de kerkgebouwen in onze gemeente, door middel van het behouden van de huidige of zoeken naar een nieuwe toekomstbestendige functie. Hiertoe zijn in de visie per kerkgebouw diverse (ontwikkel)kansen benoemd. Zo kunnen we het religieus erfgoed met haar grote monumentale, historische, beeldbepalende en maatschappelijke waarde behouden voor nu en in de toekomst.

Argumenten en kanttekeningen bij het voorgestelde besluit

Evenals in andere plaatsen staat het religieus erfgoed in Oosterhout onder druk. In 1971 waren er in Oosterhout maar liefst tien rooms-katholieke en drie Protestantse kerkgebouwen. Meerdere kerken

hebben inmiddels hun deuren gesloten. Een aantal ervan is gesloopt. Naast kerkgebouwen waren er binnen de gemeente Oosterhout maar liefst zeventien kloosters. Met de Heilige Driehoek heeft de gemeente Oosterhout nog steeds een kloosterensemble van naam en faam binnen haar gemeentegrenzen.

Ook al is er veel verdwenen, Oosterhout heeft op het gebied van religieus erfgoed nog steeds veel in huis. En ondanks een afname van het kerkbezoek, wordt het religieus erfgoed door velen gekoesterd. Behalve de religieuze betekenis, vertegenwoordigt het een grote monumentale, historische, beeldbepalende en maatschappelijke waarde. En dan gaat het niet alleen om kerken, maar ook om de pastorieën, patronaatsgebouwen, kloosters, kapellen, religieuze beelden en wegkruizen, begraafplaatsen en grafmonumenten.

Nu het religieus erfgoed zo onder druk is komen te staan en er steeds meer religieuze gebouwen hun oorspronkelijke functie verliezen, is het verstandig om na te denken hoe we als gemeenschap met 'ons' religieus erfgoed om willen gaan. Zodoende is het van essentieel belang dat de religieuze objecten mee worden genomen naar de toekomst. Een goed gebruik van deze panden, religieus, anders of een combinatie van beide, is hiervoor de beste garantie.

Een belangrijke rol voor de instandhouding van de gebouwen wordt vervuld door de eigenaren. De gemeente Oosterhout kan en wil echter zeker ook een steentje bijdragen aan het bevorderen van een toekomstbestendige instandhouding van religieus erfgoed en doet dit voor een deel ook al enkele jaren. Zo denkt de gemeente mee bij de planontwikkeling voor de kerk van Oosteind en heeft ze in Den Hout een dorpsinitiatief om de Corneliuskerk te herbestemmen ondersteund door bij te dragen aan de bekostiging van een businessplan. Daarnaast wordt medewerking aan de gemeente gevraagd inzake de herbestemming van de Antoniuskerk.

Aan de visie zal verder uitvoering worden gegeven door bijvoorbeeld:

- initiatieven te faciliteren gericht op het bevorderen van de dialoog en ontwikkelen van ideeën rond een toekomstbestendige instandhouding en het verbeteren van het gebruik van de kerkgebouwen. De wijkmakelaars kunnen hier een verbindende rol in spelen, mensen met elkaar in contact brengen of verwijzen naar personen of instanties die bij een initiatief betrokken kunnen worden;
- het meer benutten van de mogelijke koppelkansen van religieus erfgoed door cross-overs te maken naar andere beleidsterreinen, zoals: leefbaarheid, sociaal domein, educatie, vakmanschapsbevordering, onderwijs, erfgoedtoerisme, citymarketing en vrijetijdseconomie. Hiertoe zal de gemeente een nauwere samenwerking met de geloofsgemeenschappen zoeken. Verschillende locaties als verenigingslokaal 'De Beuk' bij de Vredeskerk, inloophuis de Herberg bij de Verrijzeniskerk, inloophuis de Pastorie in Oosteind en Moskee Almohsinin vervullen al een sociale wijkfunctie, de Ahmet Yesevi moskee heeft de wens hiertoe ook geuit. In samenspraak met wijkmakelaars en welzijnsorganisaties kan worden gekeken hoe meer samen kan worden opgetrokken;
- het ondersteunen van initiatieven die het gebruik van kerkgebouwen en ander religieus erfgoed bevorderen. Een voorbeeld is het financieren van de aanstelling van een stadsorganist waardoor de uitstraling van de Basiliek Sint-Jan als icoon van Oosterhout wordt versterkt;
- het ontwikkelen van een gemeentelijke herbestemmings-agenda en het opbouwen van een netwerk ten behoeve van herbestemmingsopgaven;
- het organiseren van een structureel (jaarlijks) overleg tussen de gemeente en de kerkgenootschappen. Dit structureel overleg bestaat al een aantal jaren met de Catharinaparochie, de gemeente zal in lijn met het bovenstaande derde punt ook het gesprek aangaan met de PKN (Vredeskerk) en de moskeeën.

Inspiraak en participatie

De kerkenvisie is in gezamenlijkheid tot stand gekomen. Daartoe zijn gesprekken gevoerd met de kerkeigenaren en heeft er tevens afstemming plaats gevonden met overige betrokken, zoals de bij ieder gebouw betrokken groepen burgers en de Stichting Heilige Driehoek. Tijdens de consultaties zijn

de knelpunten, wensen en ambities voor elk kerkgebouw ter sprake gekomen.

Alternatieve oplossingsrichting(en)

Er kan voor gekozen worden om geen kerkenvisie op te stellen. Dit ligt echter niet voor de hand aangezien de raad zelf middels een motie hiertoe heeft opgeroepen. Ook zou ervoor kunnen worden gekozen om op een andere manier invulling te geven aan de visie. Echter, de Stichting Monumentenhuis Brabant heeft de visie opgesteld in samenspraak met verschillende betrokkenen en belanghebbenden. Deze consultaties zijn leidend geweest in het opstellen van de visie.

Financiën

Voor het opstellen van deze visie hebben wij eind 2019 een decentralisatie uitkering in het kader van het Programma Toekomst Religieus Erfgoed aangevraagd bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. Deze is toegekend middels een bijdrage van € 25.000,- in het gemeentefonds. Dit bedrag hebben wij ingezet voor de opdracht aan Stichting Monumentenhuis Brabant. Deze stichting heeft het visiedocument opgesteld. Aan de uitvoering van de visie zijn voor ons als gemeente geen verbonden. Deze zijn geheel voor de eigenaren van de kerkgebouwen. Ambtelijke kosten die worden gemaakt bij de planvorming en -uitwerking voor leegkomende gebouwen passen in de reguliere exploitatie.

Vervolg

Er zijn al stappen gezet richting de toekomstige bestemming van enkele gebouwen. Er vindt structureel bestuurlijk overleg plaats met de Sint-Catharinaparochie, er wordt actief meegedacht bij de planontwikkeling voor de kerken van Oosteind en Den Hout en in het verkooptraject van de Antoniuskerk wordt proactief meegedacht met initiatiefnemers. De 'koppelkansen' zoals in het visiedocument omschreven bieden mogelijke denk- en uitvoeringsrichtingen voor de toekomst:

- Religieus erfgoed als belangrijk onderdeel van het gemeentelijk toeristisch en recreatief beleid en als basis voor stadspromotie:
 - bezoekers van De Heilige Driehoek kunnen veel meer 'uitgenodigd' en gefaciliteerd worden om de binnenstad met de prachtige basiliek en de Vredeskerk te bezoeken. En andersom geldt hetzelfde;
 - mooie wandel- en fietsroutes hebben grote aantrekkingskracht. De faciliteiten daaromheen (bijvoorbeeld fietsverhuur) zijn tot nu toe beperkt en kunnen samen met het bedrijfsleven worden opgepakt;
 - Oosterhout kan zich op de kaart zetten als orgelstad. Stichting Ludens heeft de ingrediënten hiervoor als het ware al aangereikt. Met name de orgelconcerten op het Maarschalkerweerd orgel in de Basiliek Sint-Jan, in combinatie met de sfeer eromheen (en in de persoon van een stadsorganist), hebben veel potentie om uit te groeien tot een trekpleister op niveau. In samenwerking met de direct betrokkenen en lokale ondernemers is door de gemeente een strategisch stadspromotieplan te ontwikkelen.
- Religieus erfgoed als identiteitsdrager voor de samenleving: de (historische) betekenis van religieus erfgoed is vandaag de dag niet meer algemeen bekend. Dat is jammer, vooral ook omdat de identiteit van Oosterhout zo nauw verweven is met het religieus verleden. Er zijn verschillende manieren om hier weer meer aandacht op te vestigen, bijvoorbeeld door:
 - het zichtbaarder maken van het religieus erfgoed door het letterlijk en figuurlijk in de schijnwerpers te zetten en toegankelijker te maken;
 - lesprogramma's op scholen te (laten) ontwikkelen, zowel in het basis als voortgezet onderwijs;
 - het ontsluiten van de aan het religieus erfgoed van Oosterhout verbonden verhalen via moderne digitale media zoals routeapps (deze worden reeds aangeboden door de VVV).
- Vakmanschapsbevordering en leer-werkplaatsen: de bouwkundige staat van de kerkgebouwen is wisselend, die van de Antonius en Cornelius is zorgwekkend. Aan beide is jarenlang geen onderhoud gepleegd. Mogelijk kan in het proces van herbestemming van één of beide gebouwen worden gezocht naar manieren om de restauratiekosten te beperken, bijvoorbeeld door gebruik te maken van leerlingen of andere goedkopere krachten. Het zou mooi zijn als in overleg met een partij als ROP-Zuid (Restauratie Opleidingsprojecten) een opleidings- en werkgelegenheidsproject tot stand komt voor Oosterhouters met een afstand

tot de arbeidsmarkt, waaronder statushouders, ten behoeve van de instandhouding van het erfgoed in Oosterhout.

Oosterhout 22 april 2024,

Burgemeester en wethouders.

Bijlage(n)

‘Kerkenvisie Oosterhout 2024’

RAADSBESLUIT

Onderwerp Vaststelling 'Kerkenvisie Oosterhout 2024'

Zaaknummer

De raad van de gemeente Oosterhout,

gelezen het voorstel van het college van burgemeester en wethouders van 22 april 2024,

BESLUIT:

De 'Kerkenvisie Oosterhout 2024' vast te stellen.

Aldus vastgesteld in de openbare vergadering van 28 mei 2024,

de raad voornoemd,

, voorzitter
{{Signer1}}

, griffier
{{Signer2}}